

Ћакон Ненад Идризовић
Народна библиотека Србије
nenad.idrizovic@nb.rs

УДК 025.323:271.2-36
025.323:27-72

Имена црквених лица у нормативним записима и упутницама

Предлог за уједначавање примене чл. 131, 132. и 133. „Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga. Dio 1, Odrednica i redalica“ и имена црквених лица у нормативним записима и упутницама

Сажетак

У „Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga. Dio 1, Odrednice i redalice“, налазе се три члана (чл.131, 132. и 133) у којима су обрађене јединствене одреднице и њихове опште упутнице за неусвојене облике имена црквених достојанственика, чланова црквених редова и светаца. Оно што недостаје у овим члановима је то што нема довољно примера за имена црквених лица и светаца из области православног хришћанства. Када констатујемо ову чињеницу, не мислимо да је аутор приручника намерно то урадио, јер у периоду када је приручник написан, црквено православно издаваштво није било развијено. Наша намера није да преправљамо постојећа правила за израду јединствених одредница, већ да их допуномо примерима имена аутора која су се у међувремену појавила.

Кључне речи:

нормативни запис, јединствена одредница, општа упутница, црквени достојанственици, чланови црквених редова, имена светаца

Развој нормативне контроле

У оквиру плана за остваривање пројекта Универзалне библиографске контроле на конференцији UNESCO-а 1974. године, једна од кључних препорука била је да свака национална библиографска агенција преузме одговорност за успостављање јединствених (нормираних) облика имена националних аутора, индивидуалних и колективних, у виду националне нормативне листе.¹ На Конгресу о националним библиографијама у организацији IFLA-е и UNESCO-а 1977. године, усвојен је предлог да свака национална библиографска агенција, у складу са својим националним правилима, треба да одржава систем нормативне контроле за имена аутора, лична и колективна, и за јединствене наслове.

На конференцији IFLA-е 1978. године основана је Радна група за израду међународног система нормативне контроле, која је у оквиру своје делатности имала три главна задатка:

1. Да размотри и формулише спецификације једног међународног нормативног система, како би се задовољиле библиографске потребе библиотека;
2. Да изради UNIMARC формат за размену нормативних података;
3. Да развије делотворну и успешну методу за размену нормативних података.

Први приручник у којем су успостављени стандарди нормативног система објављен је 1984. године, под насловом *Упутство за израду нормативних и упућених јединица – GARE*. Овај приручник, који је израдила Радна група за израду међународног система нормативне контроле, исцрпно приказује могућности окупљања и повезивања одредница, чиме се постиже вишедимензионалност абecedног каталога. Сам аутор „Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga“ Ева Верона напоменула је да правила за израду нормативних и упутних јединица имају привремену карактер и да ће се коначна правила израдити тек када буду објављене ове (горе наведене) међународне препоруке.

Сврха нормативне контроле за избор личног имена

Под јединственом одредницом у абecedном каталогу подразумева се утврђени облик одреднице који се мора следити без одступања. Насупрот јединственој одредници, постоје и опште упутнице за неусвојене облике, које се по облику разликују од јединствене одреднице. Опште упутнице за неусвојене облике углавном се заснивају на неком неусвојеном имену или називу које аутор користи.

Увођење нормативне контроле назива се нормирање и његов резултат је нормативни запис. Нормативни запис показује усвојено или нормирано име за одређе-

¹ Dorothy Anderson, *Universal Bibliographic Control: a Long-Term Policy, a Plan for Action* (Pullach bei München: Verlag Dokumentation, 1974).

ни ентитет, као и сва друга позната имена. Име аутора може бити представљено у опису у два облика: у нормираном и у облику у којем се појављује на документу. Када се ови облици разликују, они се налазе у различитим пољима у библиографском опису (ISBD) или у формату за машински читљиву каталогизацију UNIMARC. Избор јединствене одреднице личног имена или нормативни облик имена вођен је начелом опште употребе. Англо-америчко каталошко правило налаже усвајање општепознатог имена аутора и, ако је то могуће, општепознато име аутора требало би да буде у облику који се налази на објављеним делима те особе. Варијантна и нормирана имена семантички су повезана и упућују на исто. Традиционално се једнакост између варијантних и нормираних облика имена успоставља помоћу путнице „види“, која са варијантног упућује на нормирано име.²

Нормативни запис се израђује када је потребна путница за име, јер постоје различита имена или облици имена у библиографским записима или изворима података; различити елементи имена; дела једног аутора се воде под две одреднице; постоји ранији и каснији облик имена.

Требало би напоменти да, у складу са „Pravilnikom i priručnikom za izradbu abecednih kataloga. Dio 1, Odrednice i redalice“, није предвиђена употреба упоредних одредница и одреднице „види и“.

У следећем делу нашег истраживања изложићемо наш предлог за уједначавање примене чл. 131, 132. и 133. „Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga. Dio 1, Odrednica i redalice“ Еве Вероне:

Чл. 131

Црквени достојанственици

Тачка 1.

Јединствена одредница за папу³ садржи латински облик имена којем се додаје редни број и ознака „папа“ на језику библиотечког центра; ознака се од редног броја одваја запетом.

Опште путнице за неусвојене облике израђују се за облик имена који је прилагођен духу језика библиотечког центра, за епитет (надимак) који се јавља уз папино име и за грађанско име, уколико се папа бавио стваралачким радом под тим именом до преузимања епископског чина.

Пример:

Јединствена одредница
BENEDICTUS XVI, papa

неусвојени облици
БЕНЕДИКТ XVI, папа
РАЦИНГЕР, Јозеф
RATZINGER, Joseph

У каталозима са ћириличним писмом у одредници, латински облик имена даје се у фонетској транскрипцији.

Пример

Јединствена одредница
БЕНЕДИКТ XVI, папа

неусвојени облици
BENEDICTUS XVI, papa
RATZINGER, Joseph
РАЦИНГЕР, Јозеф

² Илејн Свенонијус, *Интелектуална основа организовања информација* (Београд: Народна библиотека Србије, Слио, 2007), 132.

³ Папа (грч. *papa*; лат. *papa* – отац) врховни је поглавар Римокатоличке цркве, са седиштем у Ватикану.

Тачка 2.

Јединствена одредница за патријарха⁴ садржи име које је добио при ступању у монашки ред.⁵ Имену се додаје редни број и ознака црквеног положаја на језику библиотечког центра; назив епископије⁶ наводи се у придевском облику.

Опште путнице за неусвојене облике израђују се за облик имена који је прилагођен духу језика библиотечког центра, за епитет (надимак) који се јавља уз патријархово име и за грађанско име, уколико се патријарх бавио стваралачким радом под тим именом до преузимања епископског чина.

Примери:

Јединствена одредница
ПАВЛЕ, српски патријарх
ПАВЛЕ, пећки архиепископ

неусвојени облици
СТОЈЧЕВИЋ, Павле
ПАВЛЕ, београдско-карловачки митрополит
ПАВЛЕ, рашко-призренски епископ

АЛЕКСИЈ II, руски патријарх

АЛЕКСИЈ II,
руски патријарх
Ридигер, Алексий
Михајлович
Ридигер, Алексий
Михајлович

Тачка 3-4.

Јединствена одредница за остале архијереје⁷ формулише се у складу са прописима који се односе на имена аутора новог, средњег и старог века.

Примери:

Јединствена одредница
РАДОВИЋ, Амфилохије

неусвојени облици
АМФИЛОХИЈЕ,
црногорско-приморски
митрополит
АМФИЛОХИЈЕ,
митрополит
АТАНАСИЈЕ, захумско-херцеговачки епископ
АТАНАСИЈЕ, владика

ЈЕВТИЋ, Атанасије

⁴ На челу свих националних православних цркава са достојанством патријаршије налази се поглавар са титулом патријарха.

⁵ Ступање у монашки ред подразумева промену световног имена у име неког од канонизованих светаца. За сваки нови чин монашког завета (расофор, малосхимник и великосхимник) име може да се мења. Углавном је пракса да име остане исто онако како га је монах добио при прихватању монашког завета.

⁶ Епископија или епархија (грч. *episkopi/a*) је назив за област чији духовни живот надгледа и њиме руководи епископ.

⁷ Сва црквена лица која имају епископски чин називају се *архијерејима* или *владикама*. Због бољег разумевања црквене јерархије, у следећој табели приказаћемо који све чинови постоје у Православној цркви:

ЈЕРАРХИЈА – Чинови						
НЕЈЕРАРХИЈА	ЋАКОНСКИ		СВЕШТЕНИЧКИ		ЕПИСКОПСКИ	
МОНАШТВО	СВЕШТЕНСТВО	МОНАШТВО	СВЕШТЕНСТВО	МОНАШТВО	СВЕШТЕНСТВО	МОНАШТВО
ИСКУШЕНИК	ПАРАМОНАР	ЈЕРОЋАКОН	ЋАКОН	ЈЕРОМОНАХ	ЈЕРЕЈ	ЕПИСКОП
МОНАХ	АКОЛУТ	ПРОТОЋАКОН	ПРОТОЋАКОН	СИНЂЕЛ	ПРОТОНАМЕСНИК	МИТРОПОЛИТ
СХИМОНАХ	ЗАКЛИЊАЧ	АРХИЋАКОН		ПРОТОСИНЂЕЛ	ПРОТОЈЕРЕЈ	АРХИЕПИСКОП
	ИПОЋАКОН			ИГУМАН	ПРОТОЈЕРЕЈСТАВРОФОР	ПАТРИЈАРХ
	ЧТЕЦ			АРХИМАНДРИТ		

БУЛОВИЋ, Иринеј	ИРИНЕЈ, бачки епископ ИРИНЕЈ, владика	стваралачким радом пре ступања у ред; за монашко име којем се додаје назив одговарајућег монашког чина.
РАДОСАВЉЕВИЋ, Артемије	АРТЕМИЈЕ, рашко-призренски епископ АРТЕМИЈЕ, владика	Примери: Јединствена одредница ПОПОВИЋ, Јустин
ЗИЗИУЛАС, Јован ⁸	Ζηζιούλας, Ιωάννης ZEZIOULAS, Ioannes ЗИЗИУЛАС, Јоанис ЗИЗЈУЛАС, Јован ЈОВАН, пергамски митрополит ЈОВАН, митрополит	неусвојени облици ЈУСТИН Ђелијски ЈУСТИН, архимандрит ШТРАБУЛОВИЋ, Тадеј ТАДЕЈ Витовнички СТАРАЦ Тадеј ВАФИДИС, Емилијан Βαφείδης, Αιμιλιανός BAFEIDES, Aimilianos ВАФИДИС, Емилијанос ЕМИЛИЈАН, архимандрит
ХРАПОВИЦКИ, Антониј Павлович	ХРАПОВИЦКИЈ, Антоний Павлович ХРАПОВИЦКИ, Антоније АНТОНИЈЕ, митрополит	ИЛИЈЕ, Клеопа ИЛИЕ, Cleopa СТАРАЦ Клеопа
ВЕР, Калистос	WARE, Κάλλιστος WARE, Kallistos WARE, Timothy ВЕР, Калист ВЕР, Тимоти КАЛИСТ, диоклијски епископ КАЛИСТ, диоклијски митрополит КАЛИСТ, владика КАЛИСТ, митрополит	Уколико ауторово презиме није познато, или се аутор при ступању у ред одрекао презимена, у јединственој одредници наводи се редовничко или монашко име, по којем је аутор познат, уз додатак назива одговарајућег монашког чина. Опште упутнице за неусвојене облике израђују се за ауторово презиме и лично име, уколико се аутор бавио стваралачким радом пре ступања у ред. Примери: Јединствена одредница ЈЕЛИСЕЈ, архимандрит ЛАЗАР, архимандрит ГРИГОРИЈЕ Светогорац

Чл. 132

Чланови црквених редова

Тачка 1.

Јединствена одредница за имена аутора која немају епископски чин, а припадају мирјанском свештенству (ђакон, протођакон, јереј, протонамесник, протојереј и протојереј-ставрофор), формулише се у складу са прописима који се односе на имена аутора новог, средњег и старог века.

Примери:

Јединствена одредница ПЕРИЋ, Димшо ПОПОВИЋ, Радомир В. СКЛИРИС, Стаматис	неусвојени облици Σκλήρης, Σταμάτης SKLERES, Stamates ФЛОРОВСКИЈ, Георгий Васильевич ФЛОРОВСКИ, Георгије
ФЛОРОВСКИ, Георгиј Васильевич	

Јединствена одредница за ауторе који припадају монаштву (монах, јерођакон, архиђакон, јеромонах, игуман, синђел, протосинђел и архимандрит) формулише се у складу са правилима која важе за ауторе новог, средњег и старог века. У јединственој одредници, уместо личног имена, наводи се монашко или редовничко име које је аутор примио при ступању у ред.

Опште упутнице за неусвојене облике израђују се за ауторово презиме и лично име, уколико се аутор бавио

Чл. 132

Имена светаца

Тачка 1.

Са именима аутора старог и средњег века које је Римокатоличка црква прогласила свецима поступа се као са именима осталих аутора тог доба. У јединственој одредници, лично име и епитет (надимак) пишу се ћириличним обликом, а тој одредници се додаје придев „свети“ или „света“. Од претходних саставних делова придев се одваја запетом.

Општа упутница за неусвојене облике израђује се за ауторово име и епитет (надимак) у латинизирном облику, а тој одредници се додаје придев „свети“ или „света“. Од претходних саставних делова придев се одваја запетом.

Примери:

Јединствена одредница КАТАРИНА Сијенска, света ФРАЊО Асишки, свети	неусвојени облици CATHARINA Senensis, света FRANCISCUS Assisiensis, свети
--	---

Тачка 4.

Имена светаца православних цркава наводе се у јединственој одредници према правилима за имена аутора новог, средњег и старог века. Уколико се у јединственој редализаци налази лично или монашко име, уз њега се додаје придев „свети“ или „света“ на језику библиотечног центра. Од претходних саставних делова придев се одваја запетом.

⁸ Митар Пешикан, Јован Јерковић и Мато Пижурца, прир. *Правилник српског језика* (Нови Сад: Матица српска, 1993), 181-182.

За свеце чије презиме улази у јединствену редалицу израђује се општа упутница за неусвојени облик који чини лично (монашко) име којем се додаје презиме и придев „свети“, односно „света“.

Примери:

Јединствена одредница ВЕЛИМИРОВИЋ, Николај	неусвојени облици НИКОЛАЈ Велимировић, свети НИКОЛАЈ Српски, свети НИКОЛАЈ, жички епископ НИКОЛАЈ, охридски епископ НИКОЛАЈ, владика
БРЈАНЧАНИНОВ, Игнатиј Александрович	БРЈАНЧАНИНОВ, Игнатиј Александрович ИГЊАТИЈЕ Брјанчанинов, свети БРЈАНЧАНИНОВ, Игњатије ИГЊАТИЈЕ, кавказски епископ ИГЊАТИЈЕ, владика
ВАСИЛИЈЕ Острошки, свети	ВАСИЛИЈЕ Јовановић, свети ЈОВАНОВИЋ, Василије ВАСИЛИЈЕ, захумски епископ ВАСИЛИЈЕ, владика
ВАСИЛИЈЕ Велики, свети	Βασίλειος ο Μέγας, свети BASILEIOS ο Μegas, свети ВАСИЛИЈЕ Кесаријски, свети
ТЕОФАН Затворник, свети	ФЕОФАН Затворник, свети
САВА, свети	САВА Немањић, свети САВА, српски архиепископ САВА, архиепископ РАСТКО Немањић

Тачка 5.

За имена светаца који су били владари, папе или патријарси примењују се прописи у чл. 130. и 131, т. 1 и 2. За светачко име израђују се неусвојени облици.

Примери:

Јединствена одредница ФОТИЈЕ, цариградски патријарх	неусвојени облици Φώτιος, свети FOTIOS, свети ФОТИЈЕ, свети СТЕФАН Првовенчани, свети СТЕФАН Немањић I, свети СТЕФАН Немањић I, српски краљ СТЕФАН Лазаревић, српски деспот ШТИЉАНОВИЋ, Стефан БРАНКОВИЋ Ђорђе, српски деспот
СТЕФАН Првовенчани, српски краљ	СТЕФАН Првовенчани, свети СТЕФАН Немањић I, свети СТЕФАН Немањић I, српски краљ СТЕФАН Лазаревић, свети СТЕФАН Високи, свети СТЕФАН Штиљановић, свети СТЕФАН Штиљановић, српски кнез
СТЕФАН Лазаревић, српски деспот	СТЕФАН Лазаревић, свети СТЕФАН Високи, свети СТЕФАН Штиљановић, свети СТЕФАН Штиљановић, српски кнез
ШТИЉАНОВИЋ, Стефан	СТЕФАН Штиљановић, свети СТЕФАН Штиљановић, српски кнез
БРАНКОВИЋ Ђорђе, српски деспот	БРАНКОВИЋ, Ђорђе МАКСИМ Бранковић, свети МАКСИМ, свети МАКСИМ, српски архиепископ МАКСИМ, архиепископ

Закључак

У овом раду видели смо да име аутора може да буде представљено у два облика – у нормираном облику и у облику у којем се појављује на документу. Често се дешава да су та два облика једнака, али када се разликују, они се налазе у различитим пољима (ISBD и UNIMARC). Избор једног имена као нормираног и означавање неусвојених облика, често су све што је потребно за контролу. Пошто имена црквених аутора која смо ми користили у раду углавном нису индивидуализована, преузели смо одговарајуће поступке. За разрешење нашег проблема било је потребно детаљно коришћење правила, углавном сугерисаних од стране Англо-америчких каталожских правила, која се базирају на додавању квалификатора као што су занимање, титула, или начин ословљавања, положај у струци или служби.

Жељка Момиров,
дрво - челик - стаклена лупа - фи 25 cm по комаду

Church titles in author headings and cross-references

Abstract

In "A Code and Manual for Compiling Alphabetical Catalogues. Part 1, Headings and Heading Words", there are three paragraphs (131, 132, 133) which define uniform headings and their general cross-references of non-preferred terms for the names of church dignitaries, members of church orders and saints. These paragraphs are only short of insufficient number of examples for the names of church persons and saints from the orthodox christianity field. When we say this, it doesn't mean that the author of this manual had intention to do this, because when this manual was written, the orthodox church publishing was not developed yet. Our intention is not aimed to change current regulations for making uniform headings, but is aimed to update it with the examples of the name of authors which have been appeared in the meantime.

Key words:

authority file, uniform heading, general cross-reference, church dignitaries, members of church orders, names of saints

ЛИТЕРАТУРА

1. Verona, Eva. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio 1, Odrednica i redalica*. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1986.
2. Вуковић, Сава. *Српски јерарси од деветиоог до двадесетог века*. Крагујевац: Каленић, 1996.
3. Грујић, Р. *Азбучник Српске православне цркве*. Београд: БИГЗ, 1993.
4. *Енциклопедија православља*. Београд: Савремена администрација, 2002.
5. „Епископије Српске православне цркве“. <http://www.spc.yu/Linkovi/eparhije-c.html> (преузето 15. 1. 2010).
6. Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος. <http://www.nlg.gr/default1.htm> (преузето 15. 1. 2010).
7. Поповић, Јустин. *Житије светих, јануар-децембар*. Ваљево: Манастир Св. Ђелије, 1967-1968.
8. „Российская Государственная Библиотека“. <http://www.rsl.ru> (преузето 15. 1. 2010).
9. Свенонијус, Илејн. *Интелектуална основа орјанализања информација*. Београд: Народна библиотека Србије, Слио, 2007.
10. *Smernice za izradu preglednih katalognih jedinica i uputnica*. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1990.
11. Србуљ, Јован, ур. *Библиотека Образ светички*. Београд: Мисионарска школа при храму Светог Александра Невског, 2001-2007.

Жељка Момиров, скулптура у простору - Мајданпек - 500 x 200 x 120 cm